

4—5. Wind- und Bewölkungsverhältnisse an der Küste von Esbo am 10. XI. 1938. Erklärungen wie für die Skizzen 2—3.

muss die Stärke des Raubvogelzuges an den beiden Tagen als ziemlich gleich angenommen werden. In keinem Falle können wohl etwaige Unterschiede mit den an meinem Beobachtungspunkt festgestellten vergleichbar gewesen sein.

Die Erklärung zu den von mir beobachteten Variationen in der Zugintensität ist wohl die folgende: An beiden Tagen hat ein „normaler“ Zug stattgefunden. Nur dort, wo stärkere steigende Luftströmungen sich entwickelten, verdichtete sich am 9. IX. der Zug, indem sich Vögel von einem weiten Umkreise konzentrierten; gleichzeitig änderten sie ihre Zugrichtung nach SE. Am 10. IX. hatten sich die Temperaturdifferenzen zwischen den Luftkörpern über dem Meere und über dem Festlande ausgeglichen; es waren also keine Voraussetzungen für ein „Aufgleiten“ gegeneinander der Luftmassen mehr vorhanden, und eine lokale Zugverdichtung fand nicht mehr statt.

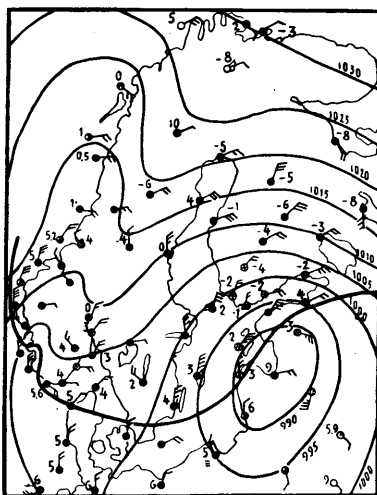
Bortflyttning av fåglar som en följd av ogynnsamt väder under vären.

HOLGER AHLQVIST.

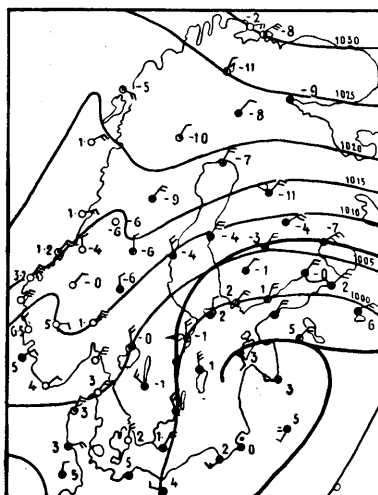
PALMGREN skildrar i *Ornis Fennica* 1937 ¹⁾ en påfallande massflyttning av fåglar, vilken den 15—17 april 1936 iaktogs i södra Finland. Denna flyttning ställes i samband med en samtidigt över

¹⁾ P. PALMGREN, 1937, Über einen auffälligen Massenzug, nebst Erörterungen über die zugstimulierenden Witterungsfaktoren und den Richtungssinn der Vögel. *Ornis Fennica* 14: 4—17.

södra Finland passerande cyklon och dess frontsystem. Vid i hög grad likartade väderleksslägen var jag i tillfälle att i april 1930 och 1933 iakttaga flyttningsfenomen. Det var emellertid i dessa fall tydligen fråga om ett slags bortflyttning („Rückzug“) av fåglar, som tidigare anlant till landet, medan fåglarna 1936 just höllo på att invandra. — Översikten av väderlekens utveckling vid tiden för flyttningarna samt väderlekskartorna har sammanställts enligt de av



Karta 1.



Karta 2.



Karta 3.

Karta 1. Väderlekssläget den 18 april 1930 kl. 8.

Karta 2. Väderlekssläget den 19 april.

Karta 3. Väderlekssläget den 20 april.

Teckenförklaring till samtliga kartor: ● = mulet; ○ fylld med + = snö; ○ fylld med || = regn; lufttrycket i millibar (1000 mb = 750 mm). Luftfronter utmärkta med tjockare, isobarer med tunnare linjer.

Bergens meteorologiska station och Meteorologiska centralanstalten i Helsingfors utgivna väderlekskartorna samt Met. centralanstaltens „Månadsöversikt av väderleken i Finland“ 1930 och 1933.

April 1930. Under första hälften av april rådde hos oss mest klart väder med varma dagar och kalla nätter. Medeltemperaturen steg kontinuerligt och var den 16 i södra och mellersta Finland + 9° C (jmf. diagram 1). Snötäcket var i medlet av månaden helt försvunnet ända till linjen Uleåträsk—Sordavala.

Ett lågtryck, som brutit in över södra Östersjön, nådde den 17 trakterna av Rigaviken, där det var djupast den 18 (karta 1). Kall luft strömmade som nordliga och nordostliga vindar ända till sydligaste Finland, varför temperaturen sjönk under fryspunkten. Söder om Finska viken låg en väl utbildad väderleksfront mellan den kalla och varma luften. Cyklonens nederbördsområde omfattade sydvästra Finland, där en häftig snöyra rådde. — Den 19 (karta 2) utbreddes sig de kalla luftmassorna ända till nordligaste Tyskland. Cykloncentrum försvagades och över södra Estland låg en ocklusionsfront. Över mellersta Finland gick en annan gränsfront mellan kallare och varmare luft. I södra Finland steg temperaturen något, men föll ytterligare i det inre av landet och i Skandinavien. Snöslag och regn föll ganska allmänt. — Den 20 (karta 3) utfylldes cyklonen alltmera. Varm luft trängde mot norr så att fronten kom att tangera vårt lands sydligaste kust. Här steg temperaturen, medan inne i landet ännu uppmättes minusgrader och snöfall konstaterades på flere orter. — Den 21 var cyklonen utfylld.

Under snöyran den 18 observerade jag i Borgå stad små skaror bofinkar (*Fringilla coelebs*), vilka uppsökte fågelbräden, sophögar o. dyl. näringsställen. Den 19 snöade det ännu i Borgå och marken täcktes av c:a 15 cm nysnö. På fälten vid staden sökte stora skaror av bofinkar jämte lärkor (*Alauda arvensis*) och starar (*Sturnus vulgaris*) föda på läsidor av tuvor, vid branta dikeskanter och andra snöfria ställen. Talrika sädesärlor (*Motacilla alba*), starar och några vipor (*Vanellus vanellus*) hade sökt sig till av vatten översköljda dybankar vid Borgå ås mynning. Trots att talrika fåglar sålunda voro synliga kunde någon flyttning ännu icke iakttagas. — På morgonen den 20 begav jag mig till Seitlax by SE om Borgå. Under hela den c:a 13 km långa färden iakttogs överallt på landsvägen och på fälten invid bofinkar i mängd och lärkor. Under hela förmiddagen flyttade bofinkar över Seitlax. Flock efter flock flög över de snöklädda fälten vid Långjärdens östra strand, alla i riktning mot SE. På eftermiddagen begynte det c:a 20 cm tjocka snötäcket smälta och någon flyttning kunde icke vidare iakttagas. Ti-

digt på morgonen den 21 april kunde man i skogsmarkerna åter konstatera sjungande bofinkar, rödhakar och taltrastar.

Orsaken till flyttningen står otvivelaktigt främst att söka i de av den starka cyklonen den 18 framkallade rent meteorologiska förhållandena, varvid framförallt snön, som på grund av den låga temperaturen förblev liggande, spelade den största rollen. Näringsbristen ledde till att stora fågelsvärmar samlades på lämpliga ställen. Svårare är det att förklara, varför fåglarna först den 20 satte sig i rörelse i bestämd riktning. Måhända blev näringstillgången slutligen alltför liten, men uteslutet är det icke att frontens förskjutning till vår sydkust gav den omedelbara utlösningen åt flyttningsoron (jmf. PALMGREN s. 14).

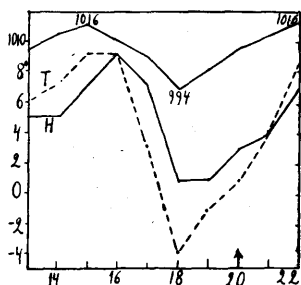


Diagram 1.

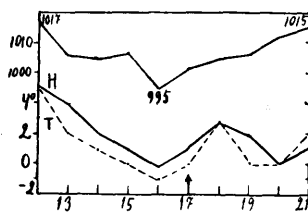
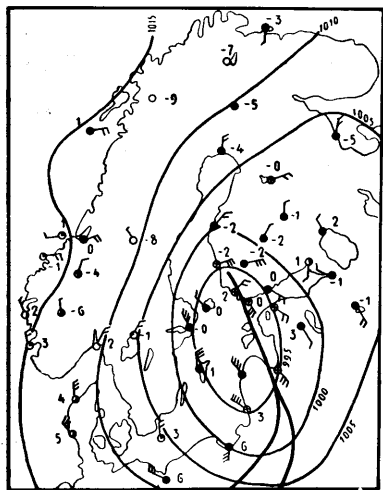


Diagram 2.

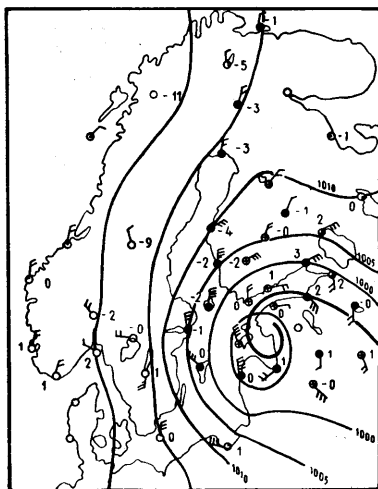
Medeltemperaturen för dygnet i Helsingfors (H) och Tammerfors (T); lufttrycket (i millibar) i Helsingfors. Diagr. 1 omfattar tiden 13—22 april 1930; diagr. 2 hänför sig till 12—21 april 1933.

April 1933. Under första hälften av månaden rådde mest mulet väder och medeltemperaturen höll sig under 0. Senare steg temperaturen (jmf. diagr. 2) och regn föll flerstädes. I norra Finland var snötäcket den 15 april 40—70 cm djupt, men i de södra delarna ända till sjöområdets nordliga delar hade öppna fält blivit snöfria.

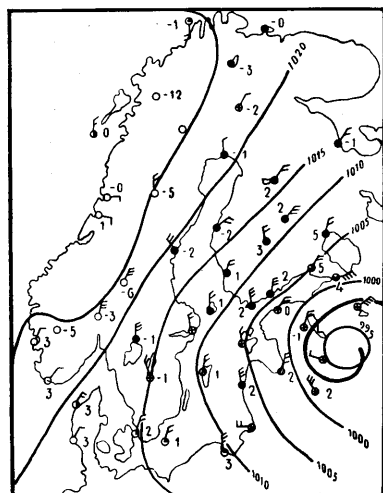
Den 16 april hade en djup cyklon brutit in över Östersjön (karta 4). Varm tropisk luft trängde som en kil in mellan arktiska luftmassor. Fronten mellan dem fortsatte som en ocklusionsfront över sydvästra Finland. Cyklonens nederbördsområde medförde rikligt snö, vilken först begynte falla i sydväst. — Den 17 hade den varma luften helt avsnörts från jordytan av kall luft. Cyklonens centrum låg över Riga-viken och nederbördsområdet medförde snö till vardera kusten av Finska viken (karta 5). En ocklusions-



Karta 4.



Karta 5.



Karta 6.

Karta 4. Väderleksläget den 16 april 1933.

Karta 5. Väderleksläget den 17 april.

Karta 6. Väderleksläget den 18 april.

front tangerade vår, sydkust och fortsatte över Ryssland mot SE. — Den 18 hade cyklonen och dess front förskjutits österut och medförde snöfall och låg temperatur i Balticum (karta 6).

Den 16 på morgonen sjöngo i Seitlax bl. a. bofink, rödhake och taltrast. På eftermiddagen begynte det snöa och den 17 rådde ostlig snöstorm, varvid snötäcket snart blev c:a 50 cm tjockt. Tem-

peraturen var c:a 0° C. Strax på morgonen begynte ett fågelsträck, som var oerhört intensivt på förmiddagen och senare småningom avtog. Stora skaror bofinkar (*Fringilla coelebs*) flögo i SE riktning nedåt Långfjärdens östra strand, alldeles som år 1930. En del flögo högre och mera målmedvetet, andra slog till i träd och i mängd infunno de sig på gödselhopar och andra snöfria platser, där de med uppburrad fjäderskrud sökte föda. Bland bofinkarna flyttade bergfinkar (*Fringilla montifringilla*) varjämte små flockar grönfinkar (*Chloris chloris*), grönsiskor (*Carduelis spinus*) och steglitsor (*Carduelis carduelis*) följde samma riktning mot SE. Näst bofinkarna voro lärkorna (*Alauda arvensis*) talrikast, de drogo förbi i flockar på ända till 20 ex. Dessutom iakttogs enstaka taltrastar (*Turdus philomelos*) och en ensam skogssnäppa (*Totanus ochropus*). Också starar (*Sturnus vulgaris*) följde med de övriga fåglar, men de flesta av dem föreföllo oberörda av den allmänna oron. Flockar av gräsänder (*Anas platyrhyncha*), storskrakar (*Mergus merganser*) och knipor (*Clangula glaucion*), som höllo till på Seitlax fjärd, stannade också kvar.

Åtminstone år 1933 omfattade flyttningen tydlig en vidsträckt del av sydkusten. I Helsingfors, alltså c:a 50 km väster om Borgå, iakttogs den av stud. Göran Bergman och Eric Fabricius i trakten av Hesperiaatan och Hesperiaparken.

Stud. Bergman har haft vänligheten att meddela följande uppgifter. Sträcket varade från kl. 9.30 till kl. 12 och fågelflockarna flögo då på 0,5—30 m höjd, först i riktning mot SE, senare från kl. 10.30 mot ESE. En uppskattning av antalet fåglarsom setts draga förbi ledde till följande resultat: *Fringilla coelebs* c:a 500, *Fringilla montifringilla* 110, *Carduelis linaria* 100, *Turdus pilaris* 40, *Sturnus vulgaris* 20, *Alauda arvensis* 15, *Anthus pratensis* 14, *Carduelis cannabina* 10, *Motacilla alba* 6. I Hesperiaparken rastade c:a 300 bofinkar, 100 bergfinkar, 30 gråsiskor, 4 sädesärlor och 3 trädpiälärkor. Kl 15—16. iakttogs på Brunnsparkevallarna 12 berglärkor, 3 gråsiskor och 1 rödhake. 1 tofsvipa flög åt E kl. 15.30 och c:a 100 lärkor åt NE kl. 16.

Både vid Borgå och i Helsingfors dominerade bofinkar och bergfinkar, medan lärkorna i Helsingfors voro fåtaliga. På båda orterna var flyttningsriktningen densamma, d. v. s. i huvudsak SE. De starka snöfallen den 16 och 17 april satte otvivelaktigt fågelmassorna i rörelse. Något starkare temperaturfall inträffade däremot icke (diagr. 2). I vad mån flyttningsdriften stimulerades av de elektriska följdfenomen till väderleksfronten, som den 17 april 1933, alldeles som år 1930, försköts mot södra delen av vårt land, kan icke faststäl-

las, då rent meteorologiska faktorer tydligen i detta fall räcka till för att förklara oron, närmast genom att snön försvårade närings-
 åtkomsten. Att fåglarna 1933 reagerade så mycket snabbare än
 1930 berodde väl på att snö nu föll i mycket större utsträckning.
 Flyttningsriktningen är emellertid anmärkningsvärd: Ehuru fenomenet
 tydligen måste föras under rubriken „Rückzug“, avviker riktningen
 dock starkt från den normala höstflyttningens (SW).

Zusammenfassung: Rückzug von Vögeln als Folge ungünstiger Witterung im Frühling. Am 20. IV. 1930 und 17. IV. 1933 wurde am Dorfe Seitlax (etwa 10 km SE der Stadt Borgå) ein starker Zug, hauptsächlich von Buchfinken, bei der späteren Gelegenheit spärlicher auch von anderen Arten, beobachtet. Die Zugrichtung war an den beiden Tagen SE. Am 17. IV. 1933 wurde der Zug gleichzeitig in Helsingfors (60 km westlicher), mit derselben Zugrichtung, beobachtet. In beiden Fällen hatten Tiefdruckverschiebungen das Einbrechen arktischer Luftmassen verursacht mit starkem Schneefall in den Niederschlagsgebieten der Zyklonen. 1930 brachen die Vögel erst 3 Tage nach dem Anfang (18. IV.) des Unwetters, 1933 schon am nächstfolgenden Morgen auf. Die Ursache zum Massenzug wird in den vom Schnee verursachten Nahrungsschwierigkeiten gesucht. Nur in dem ersten Falle war ein Temperatursturz zu beobachten (Diagr. 1), in dem zweiten aber nicht. Ob auch die luftelektrischen Phänomene an den Wetterfronten vielleicht eingewirkt haben, lässt sich beim gleichzeitigen Vorhandensein des Nahrungsfaktors nicht einschätzen. — Die Zugrichtung war sowohl von der normalen Frühlings- wie Herbstzugrichtung (NE resp. SW) stark verschieden.

Liejukana, *Gallinula ch. chloropus* (L.), pesivänä Vanhankaupungin lahdella.

LAURI TOIVARI.

Ollessani 4. VI. 1938 O. Hytösen kanssa lintuja rengastamassa Vanhankaupungin lahdella Helsingin lähellä, löysin liejukanan pesän. Pesä, jossa oli 9 munaa, sijaitti keskellä naurulokkiyhdyksuntaa (pesän läheisyydessä satoja naurulokin pesiä). Tarkempi sijainti käy ilmi oheen liitetystä kartasta, johon mainittu pesä on merkitty numerolla 2. Pesä oli, kuten kartasta näkyy, aivan vesikasvimättään (pääasiassa *Typha latifolia*'a ja *Phragmites*'ta) reunalla n. 20—30 cm vedenpinnan yläpuolella; rakennusaineksina käytetty yksinomaan *Typha*'n lehtiä. Lintuja ei näkynyt pesän lähetyvillä.

Samaan karttaan on merkitty kaksi muuta liejukanan pesää.